

Jurček je dva dni čital neizrečeno lepo knjigo o severnih krajih, kjer je večna zima doma. Tako živo so bile popisane nevarnosti ledenega morja in sneženih poljan, pa beli medvedje, kiti, mroži in vsa zverjad, ki se tam po neskončnem ledu ali snegu pase in preganja, da je Jurčka o sv. Jakobu mrazilo in grozilo. Zato je šel po čitanju na solnce, kjer mu je pa kmalu prevroče postalo. Zato je krenil v gozd in šele v prijetni poletni senči je brez nevšečnosti mislil na večno zimo.

V gozdu je Jurček zagledal lanski piškav oreh. Na piškav oreh se da včasih imenitno zapiskati, kar vsak fant ve in kar že sama beseda pove. Jurček pobere oreh in poskusi zapiskati nanj. Najprvo ni šlo. Ko je pa usta prav našobil in oreh prav nameril, je zapiskal, da je kar glušilo. Vesel je hotel še enkrat tako zapiskati, pa je videl, da se je zemlja pred njim odprla in je iz luknje pokukal škrat.

»Čemu si me klical?« je vprašal škrat.

Jurček se ga je malo ustrašil, vendar ne prehudo. Ni bil strahopeten in korajžno mu je odgovoril:

»Nisem tebe klical, samo na piškav oreh sem zapiskal.«

»Že vem,« je dejal škrat, »ali ti ne veš, da sem jaz škratec Povsodnik, a oreh, ki ga imaš v roki, je bil moj, dokler ga nisem zgubil. Ker si

imel srečo, da si ga našel, imaš zdaj oblast nad menoj. Kadarkoli me z njim priklieš, te moram prestaviti na katerikoli konec sveta želiš. Ko se tam naveličaš, mi lahko spet zapiskaš, da te spravim nazaj ali drugam.«

To je imenitno, tak oreh je zlata vreden, — si je mislil Jurček ter premišljal, katero deželo bi imenoval. Ali od nenadne sreče se mu je preveč v glavi vrtelo in se ni mogel nobene spomniti.

»No, si se že kaj domislil?« ga je opomnil škrat.

»Na severni tečaj!« je šinilo ta hip Jurčku v glavo in iz ust. »Tam ni bil menda v resnici še nihče, in jaz bom prvi človek, ki ga bom zares videl!«

»Torej zapiskaš še enkrat na vso moč!« mu veli škrat Povsodnik.

Jurček potegne sapo globoko vase, nastavi oreh k ustom in zapiska na vso moč. Tako neznansko je zapiskal, kakor bi mu šla lokomotiva skozi ušesa, in od silnega piska se mu je pred očmi stemnilo, da za hip ni nič vedel. Ko je k sebi prišel in slišal še odmev piska, je bil pa že na severnem tečaju. To se pravi, ne čisto na tečaju, ampak dvajset ali trideset metrov strani.

Natanko na severni tečaj ne more nihče stopiti, ker strči tam iz zemlje os, o kateri se v šoli učimo, da se zemlja okoli nje vrti. In Jurček je strme gledal to os, ki so jo učenjaki izračunili, ki je pa ni še nihče videl. Več metrov je bila debela, iz najboljšega jekla valjana in svetila se je kakor nikel. Iz zemlje je strčala tako visoko, da ni bilo videti konca. Okrog osi je bila v zemljo vdolana velikanska medeninasta puša, kjer je os najbrž po kroglicah tekla, a nad pušo je oklepalo os veliko in močno železno ogrodje, med katerim je bilo vse polno velikih in malih zobatih koles, varoval, krmil, regulatorjev, ur, meril, puš za mazanje in drugih takih stvari, ki jih vidimo pri strojih.

To je bila priprava, ki je gonila zemljo okoli osi. Nekatera majhna kolesca, ki so bila zavarovana s kovinastimi skledicami, so se vrtela zelo hitro; druga večja bolj počasi, največja, ki so poprijemala os, so pa skoraj stala. Torej je bilo nekako podobno kakor pri uri, in v oni velikanski škatli, vdolani med dve posebno močni železni kozi, je moralo biti skrito pero, zakaj iz škatle je štrlel orjaški ključ za navijanje.

Vrh vsega kolesja je bila pritrjena na ogrodje velika, okrogla medeninasta plošča, ki je imela na sredi luknjo za os. Na robu te plošče so bili zarisani in s številkami zaznamovani poldnevnik, razdeljeni na minute in sekunde, a dva kazalca na nasprotnih straneh osi sta kazala, kje je ta trenutek na zemlji poldne in kje polnoč.

Priprava je bila potemtakem res nekakšna ura, vendar tako velikanska kakor si jo človek težko misli. In seveda je moral tej reči nekdo streči, zakaj brez navijanja, mazanja, snaženja in brige se toliko kolesja ne more gibati. Posebno ne, če goni zemljo, ki se mora bolj točno vrteti kakor vsaka ura. Že zaradi učenjakov in zvezdogledov, ki so tako sitni in natančni, da izračunajo na sto let razliko za desetinko sekunde in zapazijo precej vsako najmanjše opletanje, če se v kolesju kaj zrhlija.

Ko se je Jurček za prvo silo nagledal osi in kolesja, se je ozrl še naokrog. Kaj posebnega ni videl. Tu in tam so stale velike posode od olja za mazanje, nekatere polne, nekatere prazne, razno orodje je ležalo po tleh, ključ, klešče, vint, verige, vijaki in pile, a led in sneg sta bila ponesnažena z oljem in črnimi cunjami. Malo bolj v strani je zagledal oba velikana, ki oskrbujeta severni tečaj.

Eden je spal, ves v sneg zakopan, da je samo glava ven molela, drugi je pa v medvedje kože zavil sedel pri ognju in pekel na ražnju dva tjulenja. Včasih je z desnico segel po veliki kadi, ki jo je imel poleg sebe,

napravil par požirkov in si z zadovoljnim cmokanjem z dlanjo obrisal usta. Po močnem duhu pijače je Jurček uganil, da se velikan krepča z ribjim oljem, kar ni nič čudnega, ker v severnih deželah neki tudi na svatovanjih samo ribje olje pijejo. Ogenj je pa velikan kuril s svetlim črnim premogom, o katerem vemo, da ga je okrog severnega tečaja dosti.

Velikan, ki je imel stražo, je sedel s hrbtom proti Jurčku in se ni nič ozrl, ker je bil baš prej vsa kolesa namazal in pregledal. Vsa so bila v redu, in če bi se kaj pripetilo, bi zadržali zvonci med kolesjem, a velikan bi bil z dvemi, tremi koraki na mestu. Da bi si stvar še bolj natanko ogledal, je Jurček porabil priliko in začel plezati med kolesjem po ogrodju. Z orehom v žepu se je povzpenjal čimdalje više in seveda povsodi poskusil kaj odvijati ali privijati. K sreči je bilo narejeno vse za roke in moči velikanov, navaden fantek ni mogel nič premakniti. A zobatih koles se vendar ni dotikal, pred temi je imel strah. Je še predobro pomnil, kako so ga bili oče neusmiljeno našeškali, ko je hotel v slamoreznico prste vtikati.

Seveda je škoda, da je to čudovito uro gledal samo otrok z otroškimi očmi. Da je čudodelni piškavi oreh prišel pravemu človeku v roke, ki bi vse natančno izmeril, pretuhtal in popisal, koliko dragocene koristi bi imela znanost in učenost! Ali pomagaj Bog, ko je on sam tako ukrenil, da naj na svetu le otroci iztaknejo čudežne stvari, častitljivi učenjaki pobirajo pa navadne piškave orehe!

Kolesja sit se je jel Jurček truditi čisto na vrh, na tisto ploščo s pol-dnevniki in kazalci. Res je srečno še tja prilezel in se široko razgledal po severnem tečaju, zakaj ogrodje pod njim je bilo visoko kakor stolp. Plošča na vrhu okoli osi je bila pa tudi zelo široka, in ker ni stal na robu, mu je zakrivala vso nesnago okrog tečaja. In ko ni videl nesnage, je moral reči, da je na severnem tečaju lepo, posebno ko je zadel tak lep dan.

Daleč so se razprostirale valovite bele in stekleno zelenkaste ledene poljane, tu in tam se je vanje zajedalo temno zeleno morje. Po morju so plavale srebrne ledene plošče in rožnate ledene gore, ki so se po njih prepeljavali beli medvedje. Iz zelene vode je tu in tam pokukal mrož z dolgimi belimi čekani, ali pa obla glava tjulenja z začudenimi okroglimi očmi in smešnimi brki, ki so Jurčka spominjali na krčmarja v domači vasi. Vmes so plavali kiti, brizgali iz nosnic visoke vodomete, ki so se v solncu mavrično iskrili, a na jasnem nebu je stalo nizko veliko solnce, ki ni ne vzhajalo ne zahajalo, temveč se vodoravno pomikalo na obzorju.

Od solnca proč je tekla pa do drugega konca obzorja ravna, modrikasta senca zemeljske osi, ki je strčala še visoko, visoko iz srede plošče.

Prav res je bilo lepo, ali tudi lepote se človek naveliča, če je lačen in če ga zebe. In Jurček je bil že lačen, pa tudi zebsti ga je jelo. Sicer na severnem tečaju ni zmerom tako mraz, kakor si mislimo; kadar noč in dan sonce sije, se tudi tam zrak kaj ugrije, vendar poletna obleka le ni za tiste kraje. Torej je hotel Jurček domov. Segel je v žep po svoj čudodelni oreh, ga nastavil k ustom — a tu se mu je nesreča pripetila.

Od plezanja in stikanja po ogrodju je imel Jurček roke vse mastne, od mraza pa prste vse otrple. Ko je hotel oreh prav trdo k ustom stisniti, da bi nanj zapiskal, se mu je iz mastnih prstov zmuznil in odletel kakor češnjeva peška. Padel je na ploščo, poskočil dvakrat, trikrat po nji in se zatrekljal čez rob med ogrodje.

»Penk, penk!« — je slišal Jurček vkljub brnenju kolesa, kako se je oreh zadeval ob železje in potem nenadoma zarožljal kakor vrtavka v skledi. Ta hip je reklo nekaj »resk!«, pod Jurčkom je čudno zaškripalo, ogrodje se je pretreslo, kolesje je utihnilo, a koj nato so zadrdrali zvonci. Oreh se je bil ujel v skledo, ki je varovala najmanjša kolesca; ta so ga dobila med zobe in strla, pri tem so se zateknila — in zemlja se je ustavila v tečajih. (Dalje.)

Mara Husova :

Štruklji.

Sami smo bili doma. Šest nas je bilo: trije fantiči in trije dekliči. Najmlajši brat je še pehal svojo leseno stavnico po hiši, se v njej vrtel in pel ko vrabec, triletna sestrica je pestovala mlado mucko, petletni Miro je pod ognjiščem lovil ščurke in na ves glas nekaj prepeval, na ognjišču pa smo sedeli: jaz, Mila, ki je že hodila v prvi razred, Tone in pes Turko.

Zunaj je rosilo. Strašno nas je mikalo na dež, ali mama je ukazala, da moramo varovati hišo in mlajše otroke.

Dolg čas nam je bilo. »Meni se ne ljubi čepeti doma,« reče Tone in jezno povleče Turkota za uho. Mila se je bavala s pihalnikom in z vso močjo pihala v žerjavico. Oblaki pepela so se dvigali prav pod črn strop.

»Glejte, meglo delam!« se pobaha, ko se iz ognjišča dvigne gost oblak.

»Veste kaj: štruklje skuhamo!« bleknem in že smo bili vsi štirje na tleh.

»Kdo jih bo mesil?« vpraša nezaupno Tone.

»Jaz!« se pogumno udarim po prsih.

Miro pod ognjiščem je utihnil. Kmalu se pokaže izpod podpečka črna glava iz mračne luknje. V desnici drži škatlico, polno izbranih ščurkov. Primakne se k nam.

»Mesi, Marica, štruklje, ali hitro! Na, celo škatlo živine ti dam!« vrže Miro škatlo predme. Ščurki so bili zanj živina.

»Ph, ščurki, ko bi bili vsaj hrošči.«

»Kaj bi s hrošči? Ščurki pojejo,« je malce užaljeno objasnjeval.

»Hrošči pa letijo in so nam mlin na veter.« Prerekanja in posvetovanja je bilo hitro konec.

Milo pošljemo v trgovino po kvas, Miro dobi v varstvo sestrico in bratca, ki jih naloži v zaboj na kolesih in dirja z njima iz hiše v kamro, iz kamre v hišo. Spotoma hrza in tolče ko konj. Z njim dirja Turko in